

Afholdslogen »Støt os Vel« i Bramminge

Af Olga Pedersen

Brændevinsdjevlen, det skabede dyr,
Er os fra kroen i kroppene faret:
Ingen kan holde på voldsmanden styr,
Vandrer, der har du på ufreden svaret.
(Drachmann 1884)

Stationsbyen Bramming er en af de landsbyer, der udviklede sig efter at jernbanen fra Kolding til Esbjerg blev indviet i 1874.

Det betød, at der kom nye folk og nyt liv til landsbyen, der i løbet af få år voksede til at blive en egentlig »by« med forretninger og håndværkere. Nye tanker og nye initiativer tog de med sig hertil, og et af første var tanken om afholdenhed blandt de mange arbejdere, der flyttede til byen førte med sig.

På landsplan var der i løbet af 1800tallet opstået et ønske om at begrænse den efterhånden overdrevne brug af brændevin, og det i 1808 stiftede afholdsselskab i staten New York i Amerika, vandt mere og mere indpas i Europa. Selskabet forpligtede medlemmerne til hverken at nyde eller byde brændevin og vin.

Disse regler har næsten uforandret fulgt afholdsbevægelsen siden.

»Brændevinsdjevlen, det skabede dyr«

I 1800'erne, da det danske samfund, i lighed med andre europæiske lande, ændrede karakter fra bonde- til industrisamfund, blev det påtrængende nødvendigt at forsøge at ændre folks brug af stærke drikke. En drukken bondekarl kunne vel klare sig i arbejdet med dyr og markredskaber,

men for en fabriksarbejder, der skulle klare opgaver med maskiner og kemikalier, var det en anden sag.

Myndighedernes ønske om at standse drikkeriet, der havde nået et enormt omfang blandt almuen, og de nye love og forpligtelser omkring fattig- og alderdomsvæsen, der blev vedtaget, dels i slutningen af 1700'erne, dels gennem første halvdel af 1800 tallet, betød alt sammen øgede udgifter for de offentlige kasser. At skulle forsørge en familie, hvor faderen drak lønnen op og lod kone og børn sulte, var en belastning, man hellere end gerne var foruden.

Afholdsfolkene pressede på, for at få en lovgivning på området. Næringsloven af 1857 gjorde restaurationsvirksomhed til fri næring, uden særlig bevilling. Dette ændredes med beværterloven fra 1912.

*Symbolet for International Order off Good Templar.
Foto: Bramming Egnsmuseum*

Forløberen for denne lov var nedsættelsen af Ædruelighedskommissionen i 1903. Den havde til formål at undersøge spiritusmisbrugets omfang og dets følger, og dernæst fremsætte forslag til bekæmpelse af drikkeriet. Betænkningen forelå i 1907, og afviste det af afholdsfolkene ønskede spiritusforbud, så længe de ikke kunne mønstre et flertal i befolkningen. Kommissionens arbejde førte dog alligevel til en form for begrænsning, idet beværterloven i 1912 fastsatte en grænse for udskænkingssteder i forhold til indbyggertallet, og samme år indførtes en klækelig forhøjelse af brændevinsskatten, der yderligere fik en tak opad i 1917. Herom stod debatten, hvorvidt det var rimeligt at »fratage den lille mand hans eneste daglige glæde – snapsen til maden«.

Politisk gav disse drøftelser sig forskellige udslag. Allerede i 1882 havde Konseilpræsident Estrup stillet forslag om en øl- og brændevinskat, af oppositionen blev det optaget som et forsøg på at skaffe penge i den slunkne statskasse og derfor afvist. Spørgsmålet kom dog hurtigt ind i den politiske debat igen, og 1891 beskattedes øllet, mens brændevinen gik fri.

Diskussionen mellem politikere og afholdsfolk var ofte ret hed. Socialdemokratiet var som parti, modstandere af afholdsbevægelsen, idet man fandt, at denne debat kunne aflede medlemmernes politiske interesse og tilsløre den sociale agitation. Partiet påstod nemlig at det var den sociale nød, der var skyld i drikkeriet, mens afholdsfolkene mente, at drikkeriet var skyld i nøden og agiterede voldsomt for at »fjerne drikken fra manden«. F.eks skrev de i et af deres blade: »Luk djævelens kirker, hvor værts-husholdere om søndagen, mere end andre dage, forretter altertjeneste med sin stinkende finkel«, og ved indvielsen af Glyptoteket i København, der var rejst af brygger Carl Jacobsen, hed det i samme blad: »Et kunstslot, købt af tusinder af kvinder med deres tårer, deres angst og livslyk-

ke, og ... der har lydt et skrig fra de tusinder af småbørn, der med deres savn og lidelser købte rigdomme, der i dag har fået dåben.«

Mådehold eller Total afholdenhed

»Mådeholdsforeninger,« der var de første afholdsforeninger i Danmark, havde til formål at nedsætte forbruget af brændevin, samt opfordrede til mådehold med drik af vin og øl. Det sidste var egentlig uden betydning, da kun ganske få kendte vin og endnu færre likør og deslige, og øl stort set kun var kendt som hjemmebryg, idet det bryggerifremstillede bajerske øl, endnu var meget lidt kendt blandt almuen.

Fra flere sider påpegedes det dog, at mådehold ikke var tilstrækkeligt til at holde forbruget nede, og tanken om total afholdenhed opstod. Afholdsagitor og lærer Ole Syversen, København, indbød derfor 3. september 1843 til oprettelse af »Totalafholdsselskabet for Danmark«.

Straks opstod der en strid. Mådeholdsfolket følte sig trueede, og gik i brechen for deres opfattelse af sagen. Var det nu også så farligt at tage et glas vin ved festlige lejligheder, eller et krus øl for at slukke tørsten? Drejede det hele sig ikke om at begrænse den farlige brændevin? Der stiftedes altså både »Totalafholdsselskabet« og »Mådeholdsforeningen«. Længe stod striden mellem de to retninger.

Afholdssagen var kommen til Danmark

Terningerne var kastet. Afholdssagen var kommet til Danmark og den blev en magtfuld realitet i løbet af ganske få år. Støttet af bl.a. Indre Mission, der ligeledes havde en stor og voldsom indflydelse på de normer og begreber, der i tiden helt op til Anden Verdenskrig var grundlaget for opfattelsen af, hvad der var »rigtigt« eller »forkert«, og som havde en opdragende virkning på barn- og ungdom. Af karsken bælg sang man fra logens egne sangbøger f. eks.:

Før drak man bestandig en snaps til sin mad
 Og troede man ikke den kunne undvære,
 Og bajere drak man dusinvis i rad,
 Jo mere man drak, desto mere ære
 Der var at vinde,
 Ja, denne sinde
 Gik man og ravede om i blinde
 Og drak til pægl's.

Hver aften gik fatter i værtshuset ind
 Og tog en cigar og en toddy, mens mutter
 Blev siddende hjemme, det skind,
 Og suge'd på labben, skønt fatter han rutter
 Med kroner og ører
 Og intet ham rører
 Så meget som toddy, punch og likører.
 Og bajersk øl.

Og kom man til gilde, så ved man nok,
 At så fik man gratis sat blus på lampen,
 Da trak man på gaden med bjørne i flok,
 Da frygted man ej for mod brådden at stampe.
 Det var jo en ære
 Med tiden at være
 Det kaldtes når næppe man hjem kunne bære
 Sin spot og sin skam

Et sådant gemytligt og lunt pimperi,
 Det kaldte man den gang »til måde at drikke«,
 At drikke sig fuld – må vi blot være fri –
 Man fulgte jo blot forældrenes skikke:
 At de var gode,
 Man sikkert troede,
 Derpå havde gerne man sat sit hoved
 Og æren med.

Nu har der dannet sig en opposition
 Imod »Kong Alkohols« tvangsregimente,
 Af afholdsfolk er der en hel portion,
 Som al denne drikken til Hækkenfeldt sendte,
 Som ikke vandet

Med noget andet
 End te, øl og kaffe vil have blandet
 Og destillert.
 (Forfatter ukendt)

»International Order of Good Templars«

Navnet Good Templar betyder at »kæmpe for alt godt og ædelt«. Betegnelsen er hentet fra Middelalderens »Tempelherre Orden«, som stiftedes i 1100'erne, og fører os tilbage til korstog, hvor mange europæiske kristne drog til Det hellige Land for at befri det for tyrkerne, og derved genvinde landet for kristendommen.

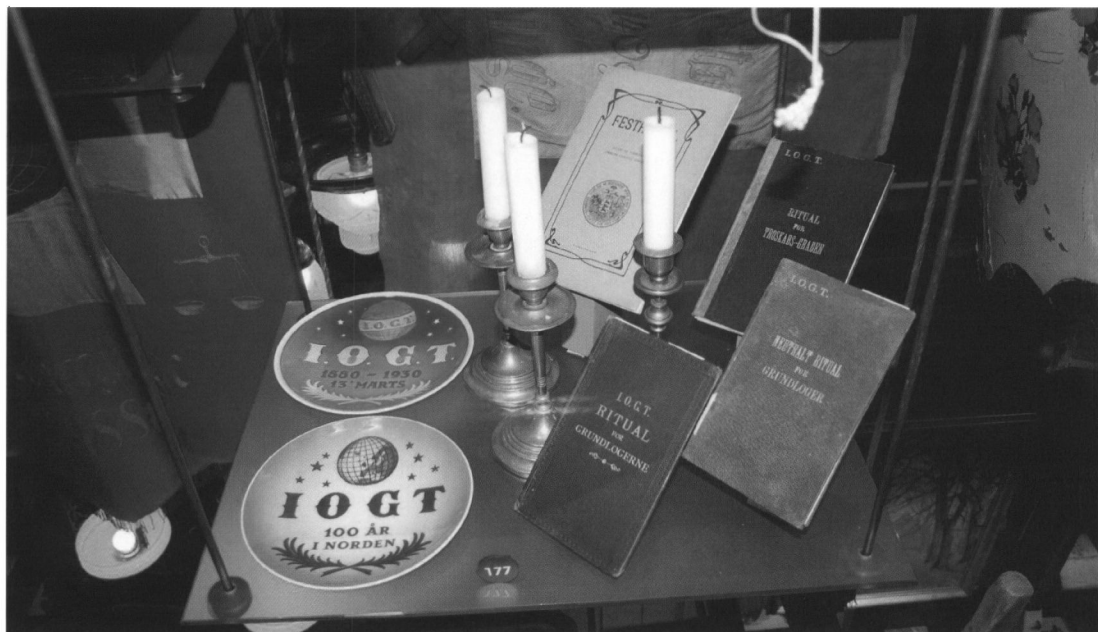
I Danmark blev den første Good Templar Orden indviet i Haderslev i 1883. Herfra spredte de nye tanker sig meget hurtigt til det danske område. Mange andre, både loger og afholdsforeninger, var med. Her kan nævnes Blå Kors, der havde nær tilknytning til Indre Mission, Nordisk Good Templar Orden, Dansk Politiafholdsforbund, Danske Jernbaners Afholdselskab, Socialdemokratisk Afholdsforening, Dansk Afholdsforening m.fl.

Afholdsforeninger adskilte sig fra afholdsloger. De sidste var lukkede og kun for udvalgte medlemmer, mens foreningerne var langt mere åbne, og her kunne både medlemmer og ikke-medlemmer deltage i arrangementerne.

Loger

»Et logelokale forestiller et hjem og medlemmerne familien. Alle pladser i en logesal vender ind mod midten, hvor der foran Vice Templars pult er et lille alter med den nyopslåede bibel og et krusifiks af den korsfæstede Frelser, som jo er det samlende midtpunkt. Gud er alles fader og alle mennesker er brødre og søstre.« Sådan forklaredes logen og lokalets indretning

Good Templar logerne udnævnte embedsmænd til at lede møderne, tegne logen og sikre, at alt gik rigtigt til.

Ritualbøger, lysstager og platter fra udstillingen omkring I.O.G.T i Bramming Egnsmuseum. Foto: Mogens Hansen.

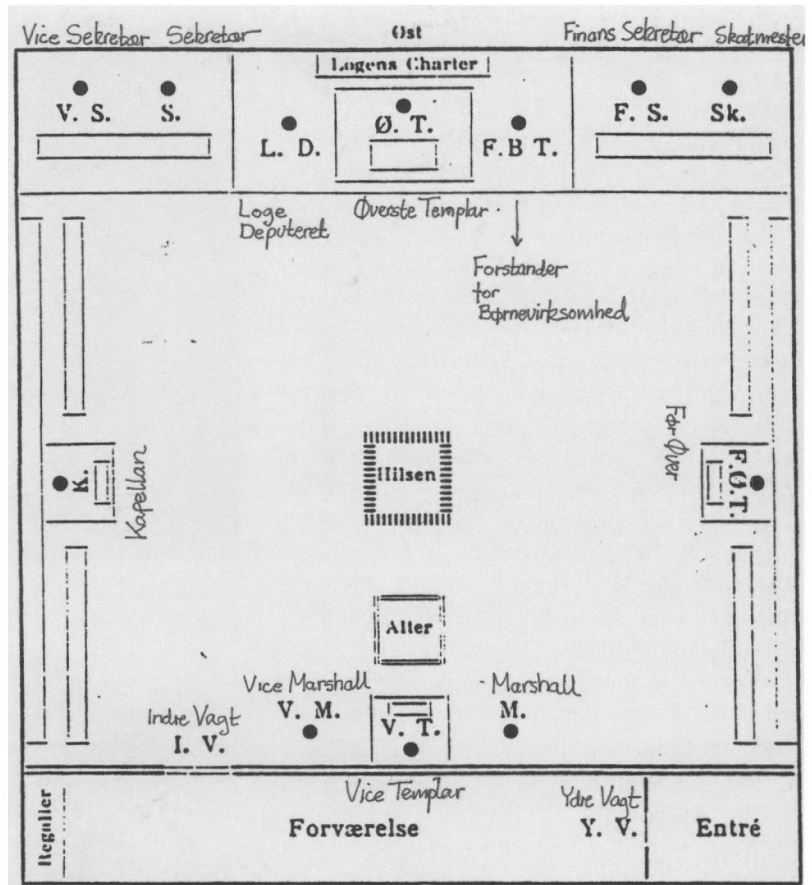
Den ledende var »Øverste Templar« der havde forsæde, og som ledede møderne, påså at lydighed mod logens love blev overholdt, og at de øvrige embedsmænd passede deres pligter.

2. Vice Templar, havde til opgave at støtte Øverste Templar efter bedste evne, samt indtræde på hans plads i tilfælde af, at denne ikke selv var tilstede.
3. Sekretæren, havde til opgave at føre protokol over logens møder, skrive meddelelser etc.
4. Finans-sekretær skulle føre logens regnskab.
5. Skatmester skulle sørge for, at alle regninger blev betalt, og at logens midler blev forsvarligt opbevarede.
6. Marskalken havde til opgave at føre tilsyn med logens regaler og inventar. Underlagt hans embede var forskellige vagter og suppleanter.

Logens ledere var i ornat under møderne og skulle strengt overholde ritualerne. Møderne var kun tilgængelige for medlemmer og der var mødepligt. Blev man borte en, eller måske to gange, fik man besøg af et medlem der afæskede én svar på, hvorfor man ikke var mødt. Fremturede man, betød det udslettelse. I afholdsfolkens ti bud stod: »Du må gerne tro, at hvis du ikke kommer til møde, er mødet ikke noget værd«. Udslettet kunne man også blive, hvis man forsømte at betale den vedtagne kvartalsafgift.

For mange medlemmer blev logens lokaler et fristed. Her var alle lige, og her blev alle vurderet som medlemmer og ikke, som det måske var tilfældet på arbejdspladsen, som værende fra samfundets laveste klasser. Her var man fælles om alt, man sang og bad sammen. De ugentlige

Plan over Good emplar
Logens Mødesal i bramming
Forsamlingshus.
Foto: Bramming
Egnsmuseum.

møder var for mange det eneste tidspunkt, de var sammen med andre. I logens lokaler følte man sig hjemme. Medlemmerne betegnedes som brødre og søstre. Det gav styrke og sammenhold.

At komme ind i logens lokaler var som at gå ind i en anden og tryggere verden. Her stod de fine pulter til embedsmændene opstillede, her sad Øverste Templar og alle de andre udvalgte i ornat med fine kapper over skuldrene og her stod fanen, som alle var fælles om at mødes

under. Med sin hammer kunne Øverste Templar kalde til ro og orden, stille spørgsmål til de enkelte medlemmer, der så havde pligt til at svare. Her var system i tingene. Det hedder i et logeblad fra tiden, at her var »et fredlyst sted, hvor hverdagslivets larm og forvirring ikke trænger ind; et sted, hvor sindet kan hente hvile og forfriskning ved at beskæftige sig med emner, som ikke tilhører det daglige livs kamp«.

Logen »Støt os Vel« i Bramming

Logen »Støt os Vel« stiftedes den 14. november 1886, og blev altså en af de første loger i Danmark

Måske er det ikke tilfældigt at netop Bramming blev et af de steder, hvor ordenen først slog rod. Byen lå tæt ved grænsen til Slesvig, hvor man havde kendt ordenen i flere år, og ved stiftelsen af logen »Støt os Vel« den 14. november 1886, deltog da også medlemmer fra logerne »Venners Ly« i Holsted, og »Fredens Hjem« i Ribe, mens der allerede ved det tredje møde, var deltagere fra »Livets Kilde« i Brørup, altså tre andre af egnens grænsesogne, og i årene, der fulgte fik logen ved næsten ethvert møde besøgende fra disse loger, men også i vid udstrækning fra den opvoksende by, Esbjerg.

Indlemmelse i Good Templars Ordenen betød aflæggelse af et løfte, der lød: »Intet medlem må tilberede, købe, sælge eller bruge nogen som helst alkoholholdig drik, såsom vin, øl eller frugtvin som drik, eller levere andre af disse som drik, men skal på enhver anstændig måde misbillige deres brug i samfundet«.

»Det er forbudt medlemmerne at ryge tobak (Cigarer og cigaretter) ½ time før mødet, i logelokalet, eller de to timer mødet afholdes. Overtrædes denne bestemmelse betales 5 øre i mult pr. gang, som tilfalder juletræet.«

»Det er ligeledes forbudt medlemmerne at bande i logelokalet, under mødet og opholdet ved møderne. Herfor ligeledes en mult på 5 øre til juletræet.«

Afholdslogerne, for der stiftedes flere i Bramming, blev en betydelig faktor i den nye stationsby. Der tegner sig i medlemslisterne et tydeligt billede af de sociale lag, der fandtes i byen. Det var ikke byens spidser, der var medlemmer her, men det var de små handlende, funktionærerne ved jernbanen, postbude, smede- og snedkersvende, slagtere, skomagere,

Øverste Good Templars pult i mødesalen.

Foto: Mogens Hansen.

urmagere, mejersker, fyrbødere og enkelte, der blot betegnedes som arbejdsmand. Det var en gruppe, der senere kom til at sidde på de erhverv, der udviklede sig med lynets hast i årene efter 1900årsskiftet og frem til omkring Anden Verdenskrig. Husmænd var ofte repræsenteret, mens man sjældent ser en gårdmand i afholdsfolkernes kreds.

Det var altså ikke de toneangivende i den nye stationsby, der var afholdsfolk. Mange af de nævnte var tilflyttere, folk der havde et behov for et fast ståsted, et tilhørsforhold. Det var de sårbare grupper, der søgte sammen og udfyldte det tomrum, tilflytterne ofte måtte føle.

Ved stiftelsen den 14. november 1886, meldte otte personer sig ind i logen »Støt os Vel« i Bramming, og i årene der fulgte, var et af de store spørgsmål på stort set hvert eneste møde, optagelse af nye medlemmer.

Bramming har på de tider været befolket af mennesker fra erhverv, der enten slet ikke eksisterer i dag eller som er forsvundet fra byen. I juli 1899 optoges en rebslager og en sadelmager. At kvinderne var med som logemedlemmer, ses deraf at samme år, altså 1899, nævnes en jordemoder og en enkelt pige, der blot betegnes på listen som jomfru og flere med betegnelsen, husmoder. Fotograf Maren Olesen blev optaget i 1900, 15 år gammel, og i 1906 var der både en ekspeditrice og en sygeplejerske.

I det hele taget er medlemslisterne, der alle de første år benævner både medlemmernes alder og stilling, en guldgrube for hvem, der forsker i byens erhvervsliv.

Der var omkring 1910 ca. 2000 indbyggere i Bramming, og disse var naturligvis ikke alle afholdsfolk. Der måtte hentes rekruttering fra

Ballationsæsken med de hvide og sorte kugler, der benyttes når et nyt medlem skulle godkendes – eller forkastes.

Foto: Mogens Hansen.

omegnen, og det blev der. Her var medlemmer fra Gørding, Esbjerg, Hunderup, Sejstrup og Tjæreborg, bare for at nævne nogle af stederne.

Medlemstallet var svingende, men var på sit højeste omkring 1925 ca. 70 – 80 personer.

Medlemsskabet

For at blive medlem af logen »Støt os Vel« stillede der krav, som i alle andre loger. For det første kunne ikke optages personer under 14 år og man skulle indstilles af et af de allerede siddende medlemmer. Det skete på et af de ugentlige møder, hvor der så nedsattes et udvalg på to-tre personer, der skulle aflægge den nye ansøger et besøg, for at sondere terrænet og få et indtryk af, om ansøgeren var værdig til at blive optaget. Derefter drøftedes sagen på næste møde, hvor medlemmerne ved hjælp af sorte og hvide kugler, stemte om forslaget. Resultatet af »kugleafstemningen« blev først forevist Vice Templar og derefter Øverste Templar. Dersom nu flertallet af de afgivne kugler var sorte, var ansøgeren forkastet og kunne altså ikke optages.

En tid lang drøftedes indgående om f.eks. en koloniallærling kunne være medlem af logen, da en del af hans arbejde jo bestod i at lange spiritus over disken. Diskussionen mandede i 1930'erne ud i at lærlinge kunne være medlemmer, men var de først udlært, mente logens formand J.P.Klingenberg at det så var deres egen afgørelse, om de ville sælge spiritus, og ville de det, måtte de søge optagelse i en af de loger, hvor dette var tilladt.

Blev man antaget mødte man frem på næste møde, afgav et livsvarigt løfte om total afholdenhed, lydighed mod ordenens love, og løfte om ubrødelig tavshed omkring ordenens forhandlinger. Derefter erlagde man sit indlemmelsesbidrag og kvartalsbidraget, hvorefter man under højtidelige ceremonier, blev optaget. Man fik kendskab til pasordet, uden hvilket ingen havde

adgang til lokalet. Dette pasord udskiftedes ofte og var strengt hemmeligt. Der holdtes nu en pause i mødet hvor medlemmerne lykønskede det nye medlem og bød velkommen i kredsen.

Derefter deltog man i det egentlige møde, der begyndte med, at Øverste Templar sagde: »Vi er i færd med at åbne Logen. Alle, der ikke er medlemmer af vor Orden, vil fjerne sig. Embedsmænd og medlemmer vil iklæde sig passende regalier og indtage deres pladser.

Vice Templar vil meddele kvartalspasordet og derefter undersøge, om vagterne kender signallerne, pas og udgangsord, samt berette derom,« hvorefter Vice Templar ærbødigt svarede: »Øverste Templar. Vore Vagter har afgivet signaler og pasord nøjagtigt.« Et sådant pasord kunne f.eks. være »bevar troen.«

Nu gennemgik man de tilstedeværendes kendskab til pasordet, og hver enkelt svarede ja. Skulle der være nogen tilstede, der ikke kendte ordet, blev de øjeblikkelig bedt om at forlade lokalet. Efter disse indledende øvelser bad Øverste Templar en bøn og takkede Gud for den beskyttende hånd over medlemmerne, om forladelse for fejl, vi måtte have begået siden sidst, og om nåde og tilgivelse herfor. Derefter sang man en sang fra en af Ordenens egne sangbøger. Forskellige emner kunne nu drøftes, og mødet blev sluttelig ligeledes afsluttet med bøn og gode råd, en gennemgang af aftenens indtægter og udgifter. Ved aflæggelsen af disse beretninger rejste embedsmanden sig og svarede: »Øverste Templar, indtægten er.....«

Øverste Templar spurgte derefter: »Har skatmesteren modtaget dette beløb?« Skatmesteren rejste sig og svarer ærbødigt: »Øverste Templar, ja.«

Efter at Øverste Templar på samme måde havde sikret sig, at de rigtige embedsmænd tog vare på logens regalier og deres opbevaring, sluttedes mødet med en sang.

Regalier fra Museets samlinger. Foto Mogens Hansen.

Lokalerne

Det kan være svært at lokalisere, hvor Ordenens første mødelokaler havde til huse. Men i februar 1887 fremkom smeden, C. Nielsen, med en forespørgsel om, hvorvidt man fandt det passende, at han byggede et lokale til logen. Købmand March fremkom med den udtalelse, at hvis man i stedet kunne blive fri for lejemålet hos N. H. Nielsen, da at flytte til ølhandler! J.B. Christensen, over hvis lokaler broder March havde rådighed. Dette lokale var langt større og kunne fås for seks kroner om måneden. Disse udtalelser er en smule forvirrende, og på næste møde udsattes begge forslag på ubestemt tid, så man må formode, at lokalerne fortsat var hos N. H. Nielsen, men der er ikke nævnt nærmere adresse, og N. H. Nielsen ses ikke som medlem af ordenen.

Det ser dog ikke ud til at smeden opgav med det samme. Han kom med et nyt forslag om at han ville bygge til logen. Han havde haft et møde med grosserer Lind om sagen, og denne ville stille grund til rådighed i et 99 årigt lejemål med ret til fornyelse derefter. Han ville endvidere lade logen få mursten til byggeriet mod at betale 4% i rente af beløbet, og mod at bygningen tilfaldt ham, hvis renterne ikke blev betalt til tiden. J.P. Klingenberg frarådede denne forpligtelse, og sagen blev atter udsat.

Allerede i maj slog smeden, C. Nielsen dog hovedet på sømmet og bekendtgjorde, at han havde købt byggegrund og agtede at opføre et hus, hvori han ville indrette et logelokale. Det skulle have en størrelse af 14 alen i bredden og et usikkert tal i længden. Logen skulle forpligte sig til at leje lokaler for fem år, holde dem ved lige ud- og indvendigt, samt betale 72 kr. årligt. Det blev vedtaget, en lejekontrakt blev opsat, og lokaleproblemerne var i første omgang løst. Huset lå i Storegade 53. Lokalerne indviedes den 13. november 1887.

I 1896 købte J.P.Klingenberg huset af smeden, og samme år var der planer om at det skulle overtages af logen for 6 500 kr., men dette køb blev ikke til noget, og en ny lejekontrakt blev opstillet. Årslejen blev fastsat til 132 kr. og målet, at få foden under eget bord og selv eje en bygning endnu engang udsat, men ikke skrinlagt.

Lokalerne var for små til at rumme foredragsaftener og fester, så da var man nødt til at leje sig ind, enten på et af byens hoteller eller i forsamlingshuset. Udvalget forsøgte at få en aftale med Kikkenborgs ejer om leje af både loge og forsamlingsaal der, men det ville beløbe sig til 800 kr. om året, hvilket var for dyrt.

I årene der fulgte, forsøgt mange gange at erhverve et hus eller selv bygge et. På en tid i 1909 var der endog tale om køb af Hotel

Sommerlyst i Storegade. Et samarbejde med de øvrige afholdsloger og foreninger i byen, hvor et fællesudvalg nedsattes til at arbejde med spørgsmålet, gjorde det på et tidspunkt muligt at købe en byggegrund i Pedersstræde. Grunden hørte egentlig til det der opførte Forsamlingshus, og var måske tænkt som en mulighed for en senere udvidelse af dette.

Byggeriet på den nye grund trak imidlertid ud, og i 1911 blev de fælles byggetanker opgivet. Der var ikke enighed mellem logerne om hvor, og hvordan man skulle opføre et fælles hus, og byggegrunden blev solgt til cykelhandler Christensen for 2.500 kr. Pengene blev fordelt mellem de deltagende afholdsloger.

Samtidig blev det nødvendigt for forsamlingshusets ledelse at afhænde dette. Grunden var en flerårig vakkende økonomi og I.O.G.T. og D.N.G.O. indgik nu et samarbejde og købte huset for 9 000 kr. Enkelte af »Støt os Vels« medlemmer fandt det beklageligt, at man ikke blev enejer, men det fik nu være. Den 10. august 1924 indviedes de istandsatte lokaler.

Endelig var man selvejer og forsamlingshuset

Storegade 53, huset med lysmasten hvor Afskoldsløgen havde til huse både først og sidst. Huset er nedrevet i 1986.

Foto: Bramming byhistoriske Arkiv.

i Pedersstræde blev stedet for afholdslogens mødevirksomhed, frem til 1954. Da trængte huset i høj grad til vedligehold, medlemstallet i logen og brugen af huset var vigende, og man valgte at sælge. Det indbragte de da sammen-sluttede afholdsloger 20 000 kroner, og da ejendommen Storegade 54 var til salg, købtes det for 26 000 kroner. Det betød tilbage til de gamle lokaler.

Den 14. november 1954 afholdt logen »Støt os Vel« sin 68 års stiftelsesdag i de nye/gamle lokaler. Øverste Templar, Folmer Christensen, takkede for det store fremmøde på 55 personer. [der har været fuldt hus].

Inventar

De første møbler låntes fra logen »Fredens Hjem« i Ribe, men stationsforvalter Bovien indsamlede i løbet af kort tid hele 85 kr. 75 øre. Pengene var beregnet til indkøb af møbler. Beløbet har sikkert ikke været stort nok, for det tog flere år før »Støt os Vel« selv ejede pulte, borde og bænke.

Det foresloges, kort efter stiftelsen, at man købte et skab til opbevaring af regalierne, men man måtte nøjes med en knagerække.

Senere blev der mulighed for at få fremstillet pulte, bænke og stole, men problemfrit blev det aldrig »Støt os vel« ejede møbler og regalier, men da man indgik aftaler med andre loger om brugen af lokaler, blev det flere gange nødvendigt at understrege, hvem tingene tilhørte. Det blev nødvendigt at anskaffe nøgler til skufferne da man frygtede at medlemmer af N.I.O.G.T., under afholdelse af møder, kunne fristes til at kigge i, hvad man opbevarede der.

Efter flytningen til forsamlingshuset opstod der også flere gange en diskussion omkring møblernes vedligehold. Når der skulle foretages reparationer blev det pludselig vigtigt for de andre loger at understrege, hvem der var ejeren,

og hvem udgiften derfor påhvilede. »Støt os Vel« fik dog gennemtrumfet at N.I.O.G.T. og logen »Fremad på ny« hver bidrog med 150 kr. til reparationsarbejde på de møbler alle benyttede.

Men mange kokke fordærver maden og i 1945 viste det sig pludselig at borde og bænke havde været udlånt til Ostefabrikken, og møbelejerne spurgte hvem der havde givet tilladelse dertil. Ingen meldte sig, og det blev så nødvendigt fremover at holde døren til Forsamlingshuset aflåst, da det var klart at fabrikken selv havde besluttet sig for lånet.

Personerne

Der skal altid stærke personligheder til at trække et stort læs, og her gjorde familien Klingenberg sig absolut gældende som de førende inden for bevægelsen.

J.P. Klingenberg (1849-1935) flyttede omkring 1876 til Bramming, hvor han fik ansættelse som portør ved den nye jernbanestation, der var opført samme år. Han fortalte senere, på et logemøde i 1928, at da han kom til byen var der lynghede helt ind til stationen og byen bestod kun af enkelte huse, den gamle Kikkenborg Kro, en købmand og en bager, men efterhånden blev byen befolket af håndværkere og næringsdrivende. Han havde en tid været med i forretninger omkring ejendomshandel og byggeri. Den første tid ejede han og hustruen Margrete et hus med en td. land jord til på Ribe Landevej, derefter flyttede de til Vesterbyen og købte her et hus med ti tdr. land jord, da dette blev for stort købte han huset med have til, som han nu beboer [i 1928, det nu nedbrudte hus, Storegade 53].

I begyndelsen af 1880erne stod det grelt til med drikkeriet i Bramming, både portører og forstander på stationen kunne lide de våde varer, så da muligheden forelå, gik han gang med at stifte en afholdsloge, og i dag tænkte

han med en oprigtig tak til Gud for, hvad han havde fået lov til at udrette for sit hjem, sine børn og for logen i de forløbne år.

J.P. Klingenberg, hans sønner og sønnesøner blev betydningsfulde medlemmer af logen »Støt os Vel« i alle årene. Deres ord var næsten lov, hvad en Klingenberg foreslog på møderne blev stort set altid vedtaget. Ingen gik imod nogen fra Klingenbergfamilien.

Der kunne naturligvis nævnes mange personer i denne forbindelse, Mange trak trofast læsset med ugentlige møder, afholdt fester, udflugter, opsøgte faldne medlemmer etc., men her skal blot endnu nævnes snedkermester Laurids Hansen, der flyttede til Bramming fra Fanø. Han var en lang årrække Øverste Templar, altså formand for logen, samtidig med at han sad på formandsposten i forsamlingshuset. Derved fik han dobbelt betydning og indflydelse i logesammenhæng.

Afholdsagitorer

»Vel siger man at Jeppe drikker, men de siger ikke hvorfor Jeppe drikker.« For historikeren er det ikke svært at sige hvorfor Jeppe drikker. Den sociale nød var stor og en arbejders chance for at komme ud af elendigheden lille. Men hvor meget drak han?

I begyndelsen af 1900'erne drog en række afholdsagitorer landet rundt for at tale om den skadelige virkning alkohol havde på mennesket, det være sig sjæleligt som legemeligt. Endvidere fortaltes historier om de ulykkelige familier, hvor »Brændevinsdjævelen« styrede.

Den første egentlige afholdsagitor i Danmark, Ole Syversen (1801-1847) oplyser, at man i 1840'erne anså en mand for mådeholden, når han drak to-tre snapse til hvert måltid, altså otte – ni snapse om dagen. Rigtig drikkældig var kun den, der drak en hel pot, [knap en liter] om dagen.

Lars Larsen-Ledet

Den største og mest betydningsfulde agitator på området var Lars Larsen-Ledet (1881-1958). Han var født på egnen omkring Løkken, og forældrene var velbjergede gårdmandsfolk, som det stadig gik tilbage for, på grund af faderens drikkeri. Selv beskrev han det senere »Langsomt sank han. Af og til i gode stunder gjorde han forsøg på at rejse sig. Det blev ved beslutningen og – gråden. Flasken var altid den stærkeste.... Og i brændevinens kølvand følger der jo andet og mere end fattigdom. Der følger råhed af enhver art, ubeskrivelig råhed. Selv det allerbedste menneske – og min far var en jegod sjæl – bliver ond og balstyrig, når han får det satans sprøjt hældt på dunken ... Tilværelsen var et helvede for os alle ... En junidag 1908 fandt en af mine brødre vor stakkels far liggende på marken, død – med en tømt flaske ved sin side.«

Larsen-Ledet blev journalist og grundlagde »Afholdsbladet«, et blad der i offentlighedens øjne, gennem mere end en generation, kom til at stå for selve bevægelsen. Det blev også her »krokampen« kom til at stå.

Afholdsfolkernes ønske, der flere gange for-gæves var rejst ønsket over for Rigsdagen, om en lovgivning, der lod spørgsmålet om spiritusbevilling i en kommune være afhængig af en afstemning blandt beboerne, blev i begyndelse af 1900'erne til en såkaldt »krokamp«. Herom skrev Larsen-Ledet i sit blad: »... i stedet for at diskutere sagen med Per og Povl gav jeg mig derfor til at holde udkig med kroerne. Hver gang jeg opdagede, en kro skiftede ejer eller forpagter, skrev jeg til vedkommende meningsfæller om selv at arrangere noget, eller sørge for at sognerådet arrangerede en kommuneafstemning ... Ret mange måneder varede det ikke, inden der stod kamp og gny over det meste af landet.«

Et ejerskifte blev også årsagen til den senere

kamp omkring Hotel Kikkenborg i Bramming, i hvilken forbindelse Lars Larsen-Ledet var i byen for at tale dunder til de implicerede parter i striden, byens »spidser« og sognerødder.

Den store afholdsagitator var i byen i flere omgange. I oktober 1922 meldte ca. 400 personer sig til et diskussionsmøde på Kikkenborg, hvor han var hovedtaleren. Den store tilslutning begrundedes deraf at overretssagfører Ernst Jensen havde fået en afdeling af »den personlige Friheds Værn«, der var en modpol til afholdsbevægelsen, op at stå i byen, og man ventede en hed debat.

Larsen-Ledet skulle have 100 kroner for sin ulejlighed og hvem skulle betale det? De tre afholdsorganisationer enedes sluttelig om at dele, men ikke uden sværdslag, for hvem var det, der havde sendt bud efter manden? Ingen meldte sig frivilligt, men alle vidste at det var medlemmet Dinnesen. Larsen-Ledet rykkede flere gange for beløbet.

Peter Sabroe

En anden betydningsfuld afholdsagitator var folketingsmanden Peter Sabroe (1867-1913) Der trods sit engagement i Socialdemokratiet, hvem han repræsenterede i folketinget, talte varmt for afholdssagen, blev tre år før sin tragiske død ved jernbaneulykken i Bramming, i 1910 tilkaldt til byen, for med sine store talegaver at være med til at påvirke sogneråd og andre indflydelsesrige folk i byen til at slutte op om afholdet og gøre noget for de socialt dårligt stillede.

Sagen var den, at der netop i disse år var en tilbagegang i medlemstilslutningen til logen og skønt man her skrev i protokollen at: »... Broder Pedersen vidste om flere at de havde været henfalden til berusende drikke, men som var bleven gode afholdsfolk ...«, der mentes dog alligevel at være meget at vinde ved kvalificeret agitation.

Peter Sabroe talte ved et stort afholdsstævne i

Kærgård plantage i Hunderup Sogn, arrangeret af flere loger på egnen, og hvortil der solgtes ca. 250 billetter. Efterfølgende skrev logens Støt os Vel i Bramminge i protokollen at »... han holdt et udmærket afholdsforedrag. Han har syv børn, hvoraf de to er hans egne, mens fem er plejebørn, hvem andre end han ville tage så mange fremmede børn til sig.« Her var noget at lære.

Samarbejde

De første år efter at Good Templar Ordenen var indført i Danmark, diskuteredes det ofte heftigt inden for ordenen, hvorvidt medlemmerne kunne tillade sig at drikke svage overgærede ølsorter som f.eks. hvidtøl og maltøl. Allerede efter et års forløb blev det nødvendigt at udstøde et medlem, der havde nydt disse ølsorter, da Good Templar Ordenen stod for totalafholdenhed. Øverste Templar J.P. Klingenberg fandt det nødvendigt at pålægge medlemmerne at afholde sig fra Strandbys dobbelt øl, der havde vist sig at kunne være berusende, en opfordring der gav anledning til voldsom diskussion blandt medlemmerne.

Denne strid rasede over det ganske land og førte til splittelse mange steder. I Bramming forlod 11 medlemmer i 1892, Good Templar Ordenen (I.O.G.T) og stiftede en ny, Nordisk Independant Order of Good Templars (N. I.O.G.T). Det betød at logen »Støt os Vel« mistede 2/3 af sine medlemmer. De to loger fik i folkemunde forskellige betegnelser, idet I.O.G.T. blev kaldt »Vandlogen«, mens N.I.O.G.T. der tillod medlemmerne at drikke øl med lav alkoholprocent, kaldtes »Øllogen«.

Den nye loge tillod altså medlemmerne at drikke de omtvistede ølsorter, og den vandt stor tilslutning. »Støt os Vel« slikkede sårene og rejste sig igen. Den forblev største afholdsløge i Bramming, selv om spørgsmålet omkring de to ølsorter ofte dukkede op. I 1923 var Klingenberg

Portør J.P. Klingenberg (1849-1935) og hustru Else Margrethe Hostrup (1854-1951). Stifterne af Bramming afdeling af I.O.G.T. i 1886. Foto: i Bramming Egnsmuseum.

nødt til at minde medlemmerne om, hvad der var sket i 1892. En afstemning gav 17 nej, men hele 10 jastemmer. Faren lurede.

Der blev også anledning til at drøfte, hvorvidt det var i orden at skåle i alkoholfri drikke..

I Haugsbølls »Ti bud til afholdsfolk« står i det sjette bud: »Ordet SKÅL bør være bandlyst fra en afholdsmands læber«, men her gik selv Klingenberg ind for, at det i enkelte tilfælde kunne være i orden at hæve glasset og sige skål. Andre gange fik man på det kraftigste understreget sine synspunkter, f.eks da nogle unge mennesker i Bramming i 1930'erne drak sig ful-

de i det skattefrie dobbeltøl. Kun I.O.G.T. har »det rene afholdsstandpunkt«.

Fire år efter sprængningen i 1892, var de to loger dog forligte, for da foreslog N.I.O.G.T. at man i fællesskab lejede forsamlingshuset for at holde møder der, men »Støt os Vel« foreslog, at den nye loge i stedet fik adgang til at benytte dennes loges lokaler i Storegade.

Senere stiftedes andre loger og afholdsforeninger, uden at det er klart hvornår. Her kan nævnes »Stjerneskuddet«, der 1904 indledte et samarbejde med »Støt os vel« og man afholdt sine møder skiftevis i hinandens lokaler. I 1902

skrev »Støt os Vel« til logen »Vestervang« om ikke nogle af dens medlemmer havde lyst til at overvære møderne hos dem. Enkelte medlemmer var bange for at en sådan invitation ville afsløre, at man var i bekneb for medlemmer, hvilket også har været tilfældet, men betænelighederne afvistes af Klingenberg, der fandt at »vi skal være vores skrøbelighed bekendt«.

I det hele taget støttede man hinanden, besøgte hinandens møder og fester og udlånte møbler og regaler til hinanden. Dette blev dog på et tidspunkt noget overdrevent idet »Støt os Vel« udlånte regaler til Holsted logen, men desværre måtte erkende, at de led en sådan overlast der på stedet, at det ikke var ulejligheden værd at tage dem hjem igen.

Kikkenborgkrigen

I 1909 oprettedes De samvirkende Afholdsselskaber i Bramming. Formålet med dette samarbejde var at styrke afholdspolitikken på landsplan, og lignende sammenslutninger oprettedes i mange andre stationsbyer. Det var først og fremmest målet at få gennemført kommuneafstemninger om spiritusbevillinger til kroer og hoteller, og dermed få nedlagt en række udskænkingssteder. Dette lykkedes i stor udstrækning, især i det vestjyske. Samarbejdet i denne forbindelse omfattede både loger og afholdsforeninger.

Det gik selvfølgelig ikke stille af alle vegne. I Bramming var det Hotel Kikkenborg der var den store anstødssten, og i 1911 bad logen sognerådet om at afholde en kommuneafstemning angående spiritusbevillingen til hotellet. Kikkenborg stod for at skulle skifte ejer og man fandt derfor, støttet af Larsen-Ledet, at det var det helt rigtige tidspunkt at forsøge at få standset drikkeriet på kroen. Man hidkaldte den berømte Larsen-Ledet, for at få en stemning rejst imod kroen. I denne første omgang lykkedes det dog

ikke, sognerådet nægtede at udskrive en afstemning og indenrigsministeriet gav den ønskede bevilling.

Men allerede året efter i 1912, blev krigen genoptaget. Kroen stod endnu engang over for et ejerskifte. Afholdsfolkene vejrede morgenluft. Sognerådet havde flyttet sine møder til Kommuneskolen, hvilket blev taget som et godt tegn, og denne gang fik de gennemtruffet en afstemning.

Krigen var hed. I Landbo Dagbladet bragte smed Thomsen, Bramming et indlæg imod afholdenhed. I logen tog man imidlertid det let idet det: »... er affattet på en sådan måde, at det kun vil vække morskab blandt folk, og ikke, som tilsigtet, kaste snavs på afholdsfolkene og værne spiritusbevillingen til Kikkenborg, som for øvrigt er ved at vakle...«

Afholdsfolkene stod nu ikke selv tilbage. I Vestjyllands Socialdemokrat på afstemningsdagen den 9. januar 1912 stod at læse: »Fra morgenstunden af udfoldedes der meget livlig agitation, både i og udenfor byen, det ligefrem flød overalt med pårøb og løbesedler fra alle lejre. Der var opfordring til at stemme nej til at beholde hr. Sylvester Hansen som vært. På andre plakater læstes flammende opfordringer til at stemme nej for hjemmenes og børnenes skyld, medens man hånedes den »laskede« handelsrejssende, der ikke kunne undvære sin vin osv.«

Denne gang vandt afholdsfolkene »krigen« og »spidsborgerne« og sognerådet måtte, med et uklart flertal erkende, at slaget var tabt. Kikkenborg var afholdshotel.

Det blev kun en stakket frist. Allerede i 1913, søgte den nye gæstgiver Andreas Jensen atter om spiritusbevilling. En ny kommuneafstemning blev foranstaltet og denne gang viste der sig at være 199 for og 152 imod.

Sognerådsmøderne var i mellemtiden flyttet tilbage til kroen. Stemningen var for spiritus-

salg. Slaget var tabt, der skænkedes atter ud fra Kikkenborg Kro. I afholdslogens protokol skrev man ... »Kikkenborg skal ikke længere være mødested for afholdsfolk...«

I 1930'erne, da Banegårdsrestaurationen i Bramming på et tidspunkt skulle skifte ejer, var der lige ved at opstå en ny krig, men her tabte afholdsfolkene slaget før deres slag. Spiritusbevillingen blev bibeholdt så længe restaurationen eksisterede.

Arbejdet

Der var mange opgaver for medlemmerne i afholdsbevægelsen, og på forskellige områder så man tydeligt deres fingeraftryk. Omkring 1910 fandt man således, at der var vel megen larm og støj omkring markedsdagene i byen. I august måned bemærkes der i protokollen: »den sidste markedsdag i Bramming med sine mange uhumskheder var stærkt på tale og man enedes om at affatte en skrivelse om at få de mange skænkestuer forbudt på markedspladsen, samt at kroerne lukkedes kl. 8 [20] den dag, og om søndagen at få det offentlige bal forbudt.« Skrivelsen blev underskrevet af forskellige foreninger bl.a. Bramming Husmandsforening, og blev derefter tilstillet sognerådet, for at det kunne videresendes til Ribe Amt. Sognerådet anbefalede skrivelsen og det blev udslagsgivende. Forslaget blev til afholdsfolkenes store glæde vedtaget.

Der lagdes stor vægt på at skabe et socialt sikkerhedsnet under medlemmerne. F.eks oprettedes syge-, hjælpe- og begravelseskasser, samt senere en spareforening under navnet »Julens glæde« hvor medlemmerne kunne spare op gennem året, og få pengene med renter udbetalt i julemåneden.

Sammenhold var i det hele taget kendetegnende for medlemmerne. I de økonomisk svære år i 1930'erne, hvor mange blev arbejdsløse, sam-

Fol. *Bilag 27* den 194

REGNING

for *Afholdning af Forsamlingshuset*
 fra *Johanne Holmberg*
 DFP 707 for *Januar*

<i>3/12 1946</i>	<i>Tage til skil 150 fyrt</i>	<i>2</i>	<i>50</i>
<i>4/12</i>	-	<i>2</i>	<i>50</i>
<i>10/12</i>	-	<i>2</i>	<i>50</i>
<i>11/12</i>	-	<i>2</i>	<i>50</i>
<i>17/12</i>	-	<i>2</i>	<i>50</i>
<i>18/12</i>	-	<i>2</i>	<i>50</i>
			<i>1500 0</i>

Sum
Ressid. Hansens,
Skedst. 15/1 1947
Johanne Holmberg

For rengøring af Forsamlingshuset modtog Johanne Holmberg i 1947 den sum af 15.00 kr.
 Bramming Egnsmuseum

lede man, af egne sparsomme midler, ind til ramte familier, man støttede hinanden og bakkede op i vanskelige tilfælde.

Det blev der særligt brug for i 1910, da et medlem af Tjæreborgs loge søgte og fik afholdsbevilling til et udskænkingssted. Tjæreborg Logen anbefalede dette, og bevillingen blev givet. Straks efter meldte medlemmet sig imidlertid ud af logen og fik 14-15 medlemmer med sig. Disse stiftede en ny loge, hvor det var tilladt at byde og nyde ølsorter, der ikke overkred skat-

tegrænsen. Her blev virkelig brug for støtte fra andre, og rigtig mange af Brammings logemedlemmer tog til Tjæreborg for at vise deres sympati.

I det hele taget gjaldt det altid om at have et øje på hver finger. I 1923 afsløredes det, »fra en meget pålidelig kilde«, at en dame i Bramming Vesterby havde smugkro og man opfordrede medlemmerne til at være opmærksomme og slå ned, hvis lejlighed gaves.

I løbet af 1930'erne vaklede moralen i det hele taget inden for afholdsbevægelsen. Der noteredes ved næsten hvert eneste møde om frafaldne medlemmer, om drikkeri både her og der. I 1936 holdtes et sølvbryllup på Hotel Sommerlyst, der var afholdshotel. Det rygtedes imidlertid snart at der var serveret vin til maden. Afholdsfolkene blev rasende og påtalte sagen over for værten, der naturligvis blev betænkelig, men påstod at han ikke havde vidst det mindste om serveringen, før den havde fundet sted. Han ville sørge for, at det ikke skete igen.

Året efter fik sølvbrudeparret en datter gift. Værten på Sommerlyst understregede at det måtte blive uden vin, og denne gang lejedes så et værelse i huset overfor kroen, og her kunne gæsterne gå over og lade sig beskænke.

På et møde på Hotel Kikkenborg i 1937 fortaltes det om, hvordan der skænkedes spiritus i forsamlingshuse over hele landet, der taltes om tilbagegang for afholdsbevægelsen overalt, enkelte af Brammingegnens loger var lukkede. Det blev mere og mere almindeligt at folk drak øl og vin ved fester.

I de glade år efter anden Verdenskrig begyndtes gåse- og andespil at vinde indpas, og her indførte man en gevinst, der bestod af frugtkurv der også indeholdt spiritus, og det endda på afholdshotellet. Det blev nødvendigt at rette forespørgsel til politimesteren om det kunne være lovligt

Anden Verdenskrig

Krigen 1940-1945 kom til at betyde flytning for logen. Tyskerne beslaglagde forsamlingshuset og logen fik tilladelse til at flytte tilbage til de gamle lokaler i Storegade 53. Derved opstod en helt særlig stemning. Klingenberg, der ejede huset, bød på rødgrød til alle deltagende i et af de første møder. Det betød ligesom i mange andre sammenhænge i de år, en sammenrykning, et fællesskab, der for en tid fik de gamle tanker og ideer til at blomstre.

I 1942 nedsattes et fællesorgan, der indførte et fælles pasord, så alle logernes medlemmer frit kunne besøge hinanden. Skellene var nedbrudt.

I 1942 rømmede tyskerne for en tid forsamlingshuset, efter at der havde været mange stridigheder omkring betaling for at benytte det. De overtog det dog igen senere og huset blev meget medtaget af deres brug, så det blev 1946 før logerne atter kunne tage det i besiddelse. Det var heller ikke uden problemer, istandsættelsen havde været dyr, og man var nødt til at indsamle brændselsmærker blandt medlemmerne, for at kunne varme det blot nogenlunde op.

Hvordan så man på logerne?

En Loge er altid betragtet som et sted, hvor der foregik mystiske og hemmelige ting. Sådan så mange også på afholdslogerne. Hvad laver de derinde? Hvorfor er deres vinduer afdækkede, så man ikke kan kigge ind?

»Støt os Vel« i Bramming rettede kort efter at man havde fået egne lokaler, henvendelse til landssammenslutningen Storlogen i København og spurgte, om det var nødvendigt at dække vinduerne til. Svaret var ja, men man kunne vælge mellem at male vinduerne eller ophænge persiener. Det blev persiener, men kigge ind kunne man ikke. Det fik udenforstående til at spørge, om man kunne få lov at se lokalerne.

Storlogen svarede hertil, at der godt måtte vises rundt »til hæderlige folk, som ikke vil gøre logen til latter.«

Afholdsfolkene var ikke altid lige velsete, hvilket bl.a. ses af en udtalelse fra en unavngiven krokone efter jernbaneulykken i Bramming i 1913, hvor Peter Sabroe, den navnkundige forkæmper for enhver form for social ubalance, heriblandt drikkeri, blev dræbt. Ifølge Sigurd Schouby i bøgerne Afholdsbevægelsen i Danmark, skulle konen nemlig spontant have sagt: »Gudskelov! Havde vi så endda været skilt ved Larsen-Ledet på samme måde, så blev det måske til at være i landet.«

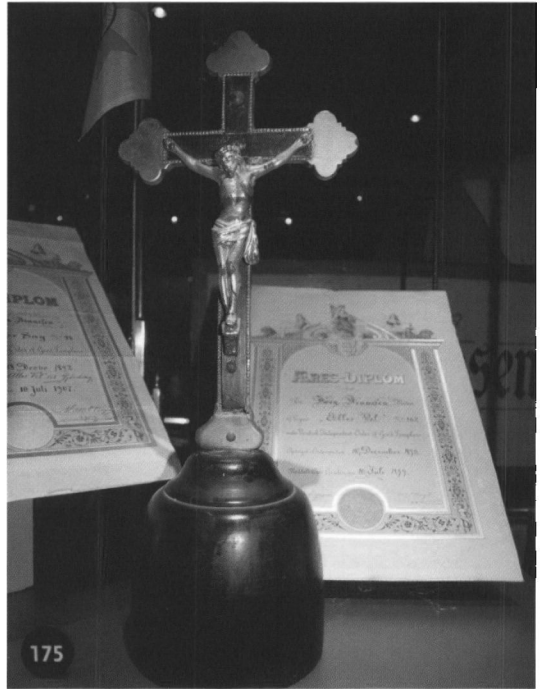
Religiøsitet

Afholdsbevægelsen er ofte blevet kædet sammen med Indre Mission, og det er da også velkendt at der var og er, en vis sammenhæng. Men som organisationer er de forskellige.

At afholdsfolkene var religiøse er en kendsgerning, og »Støt os Vels« møder både begyndte og sluttede med bøn. Der opfordredes til, at man førte et sobert liv.

Endvidere opfordredes medlemmerne til at føre en høvisk tale. Man måtte ikke bande og bruge grove skældsord. Den mangeårige leder, J. P. Klingenberg, var et meget troende menneske, og fremhævede ved møderne ofte dette.

Da logen i 1946 havde 60 års jubilæum i Bramming indbød man til et fælles kaffebord på Hotel Sommerlyst. Her takkede pastor Balslev, Bramming for indbydelsen og understregede, at kirke og afholdsbevægelse godt kunne arbejde sammen. Han mente dog at regalerne kunne virke uforståelige på udenforstående og spurgte til logens arbejde og funktioner. Derpå fik han det svar, at han jo kunne melde sig ind og derved erfare det selv. Det gjorde han, og derved knyttedes de to organisationer lokalt endnu tættere.

Religiøsitet og afholdsbevægelse er ofte kædet sammen. Krucifikset er et bevis på at dette i al fald holdt stik i Bramming. Foto: Mogens Hansen

Afholdslogens kvinder

At afholdslogerne fra begyndelsen i 1800'erne, optog kvinder som medlemmer på lige fod med mænd, var en nytænkning i tiden, men fik en stor betydning for det videre forløb.

Det kan måske diskuteres, om man så på kvinder som ligestillede, men håbet om at de kunne blive det havde man da. På melodien »Ja vi elsker dette landet« sang man fra Good Templars sangbog fra 1895, følgende:

Kvinden ledes ind i livet
 Tit ad fejle spor
 Sjældent blev det hende givet
 Gøre gavn på jord
 Tiden bryder nye baner
 Tør vi følge dem?
 Sætte over gamle vaner
 Lyde råbet »frem«

Stærke kvinder, friske, sunde
 Er vort største fund
 Ikke alt for åbne munde
 Åbne hjerter kun
 Det bør blive fremtids ære
 At den kvinder får
 Som til deres arbejde bære
 Alt hvad de formår

Hidtil ingen dåd af kvinder
 Bare smil og leg
 eller lutter blege kinder
 som i striden sveg.
 Kvinder kun og ikke flaner
 Trænger livet til
 Ej, man bryder nye baner
 Når man intet vil

Da vil kvinden en gang vorde
 mer end tidsfordriv
 Da for hende ej det skorte
 vil på kraftigt liv.
 Derfor brug de skjulte kræfter
 hvæs det blanke stål
 vis, så det skal runge efter
 at vi har et mål.

Der blev brug for kvinderne inden for logearbejdet. Det sociale arbejde, varetagelsen af og omsorgen for medlemmerne, hvilede oftest på dem. Stort set alle kvindelige medlemmer var hjemmegående husmødre.

Der blev sjældent nedsat faste udvalg, men når et problem opstod, besluttedes på det ugentlige møde, hvem der skulle tage sig af den aktuelle sag. Det kunne være at besøge et sygt medlem, enten i hjemmet eller på sygehuset. Det kunne endog være nattevågen hos døende. Det kunne være enhver form for hjælp i et nødlidende hjem.

Børnelogen »Børnenes Støtte«

Det blev sikkert også på grund af kvindedeltagelse, at Good Templar Ordenen fik oprettet så mange børneloger over hele landet.

Brammings I.O.G.T.s børneloge »Børnenes Støtte«, oprettedes i 1894. Det var Margrethe Klingenberg, der stod som primus motor i oprettelsen, og hun var leder af den i mange år frem.

Børnelogen fungerede sideløbende med de

voksnes. Møderne blev afholdt umiddelbart før de voksne ankom og havde stort set samme forløb. Voksne ledere styrede møderne og sørgede for, at alt gik ordentlig og rigtigt til.

Formålet var at påvirke ungdommen, og få dem til at forstå alkoholens skadelige virkning på både sjæl og legeme, hvorfor børnene i logen blev oplært i, og undervist om kroppens funktioner, kost og motion, men først og sidst fik de lærdom omkring Guds store kærlighed til netop afholdsfolk.

Ved møderne oplæstes opbyggelige historier om snart sagt alt, og enkelte voksne fortalte selvoplevede historier, der som regel omhandlede, hvor ilde det ville gå én, hvis man forfaldt til at drikke spiritus.

I 1903 var der 37 drenge og 28 piger i børnelogen »Børnenes støtte« i Bramming og ifølge et notat i børnelogens protokol var: »Bramming børneloge nr. et her i Danmark«

Det blev dog i årene frem også en belastning. Der skulle voksne personer, der havde tid og kræfter til at deltage i møderne. Børnene fik en

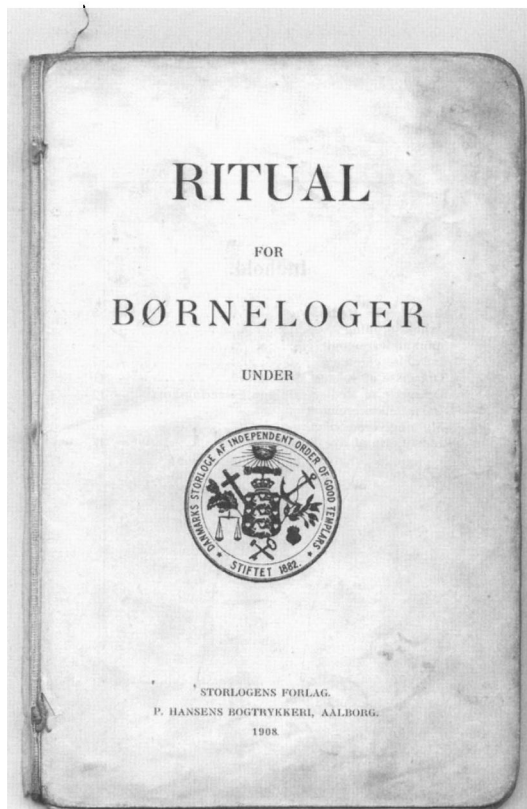
tid egentlige lektier for angående sundhed og religiøsitet, og de skulle overhøres. Alt sammen noget, de voksne medlemmer ikke var skolede til. I perioder gik det dårligt for børnelogen, og alligevel bestod den lige så længe, som de voksnes loge i Bramming, selv om den i perioder var nødt til at ligge brak en vinter eller to af mangel på voksenpersonale.

Det var en lettelse for de voksne ledere, at den kun eksisterede om vinteren. I sommerhalvåret var alt for mange af børnene ude at tjene, en kendsgerning, der fortæller at det var samfundets laveste klassers børn, der var medlemmer. Der toges afsked med dem i april måned, hvor der arrangeredes en mindre fest, og omkring oktober – november, når børnene efter endt sommertjeneste vendte tilbage til byen, afholdt man på ny en sådan, og arbejdet genoptoges.

I slutningen af 1940'erne, var jeg selv medlem. Jeg husker som voksenmedlemmer kun kogekonen Johanne Holmberg, Nørregade, der absolut også tilhørte Indre Mission, og som satte sit kærlige præg på os alle, og Jørgen Jørgensen fra Funders Alle.

Allerede i mellemkrigsårene begyndte logerne at miste deres betydning, og efter Anden Verdenskrig blev mange lukkede. I 1960'erne blev I.O.G.T. og N.I.O.G.T. sammenlagt på verdensplan, og i Bramming indgik man i fællesskab i logen »Støt os Vel«.

I 1987 blev denne loge, som da havde til huse i Storegade 53, nedlagt eller rettere flyttet sammen med loge i Esbjerg, men på landsplan fortsatte kampen. Flere afholdsloger er fortsat eksisterende, og der er stadig behov for opmærksomhed på området. Mange arbejdspladser og kommuner har en bevidst alkoholpolitik. En ny tid betyder nye tiltag, men de personer, der i afholdsbevægelsens barndom gik foran i bekæmpelsen af overdrevent brug af spiritus, og derved gjorde opmærksom på at drikkeri kan sætte sig

Børnelogen »Børnenes støtte« oprettedes allerede før århundredskiftet 1900 og blev en vigtig faktor i Brammings afholdslogs arbejde. Bramming Egnsmuseum

varige spor i familier og samfund, dannede grundlaget for den nutidige politik på området.

Der kunne skrives meget mere om logen, dens arbejde, de love og regler, der var bestemmende for den og de personer, der satte deres præg på den, men jeg har valgt at fortælle historien om bramminglogen »Støt os Vel«, og børnelogen »Børnenes støtte«.

Forsamlingshuset i Petersstræde , nedrevet 1956. Huset var først ejet af maler Dinnesen, hvis skilt ses ved døren, men det blev senere overtaget af afholdsforeningerne og sideløbende drevet som forsamlingshus.

Billedet er fra begyndelsen af 1900 årene og viser formentlig børnelogens medlemmer og voksne ledelse, hvoraf man til venstre ser en banefunktionær, og fanen er en afholdsløges fane.

Kilder:

Store Nordiske konversationsleksikon bd. København 1916.

Rigsdagens medlemmer gennem 100 år. København 1949.
Danmarks Historie bd. 12. Politikens forlag 1965.

Schouby, Sigurd. Afholdsbevægelsen i Danmark bd. I-III. 1939-1942.

Jubilæumsskrift. Danmarks Afholdsforeninger 25 år 1879-1904. Odense 1904.

Konstitutioner og tillægslove for Danmarks Storloge 1940. Udgivet af I.O.G.T.

Bramming Egnsmuseum. »Støt os Vel«s arkiv. Heri logens sangbøger, protokoller, medlemslister, etc.

Dansk biografisk håndleksikon. Bd. II og III.

Lokalårbogen for Bramming Kommune 1986 og 1988.

Afholdssagens Etik. N. Dalhoff. Danmarks afholdsforenings forlag, Ålborg 1905.

Olga Pedersen, Vestergade 6, 6670 Holsted, født 1935.

Lokalthistoriker. Har tidligere udgivet bøger om Aastrup Sogn, slægtsbog over slægten Rosendahl, Esbjerg og adskillige artikler bl.a. i Fra Ribe Amt.